

і Євою, їх закоханість і дитяча наївність дуже схожа, а яблуко — джерело пізнання забороненого.

Людина — частина природи, і в обох творах головних героїв навіть порівнюють з деревами та тваринами. Іванко — як молода смерека на кам'янистому ґрунті, а Дафніс і Хлоя стрибають, як ягнята: «Бачили стрибки ягнят — стрибали й вони весело». Тож природа і кохання (тобто природний інстинкт за Фрейдом) є одним цілим з людиною. Ще одна органічна частина природи — боги та духи, які в обох творах вершать долі людей: хтось вбиває, хтось підштовхує до кохання. Так, в античному романі бог кохання Ерот хоче, щоб Дафніс і Хлоя закохалися, та створює ідеальне кохання. У «Тінях» через мавку з обличчям Марічки помирає Іван, який гнався за своїм минулим.

Характерною відзнакою розглянутих творів є різний ступінь трагічності. Хоча обидва є романтичними, але у випадку з «Тінями забутих предків» події більш страшні, тому що твір — трагічний. Трагедією головного героя стає смерть Марічки. А античний роман — не трагічний для головних героїв. Трагедія «Тіней» завершується ще однією подією — вмирає Іван, який не може більше жити без коханої. У «Дафнісі і Хлої» фінал набагато позитивніший. Обидва твори є своєрідною ілюстрацією теорії Зигмунда Фрейда, який був упевнений, що кожною людиною керують два потяги: до життя та смерті. Ці інстинкти він називав ерос і танатос. Ерос — потяг до насолоди, життя і кохання, націлений на розвиток, танатос (назва пов'язана з ім'ям бога, який є уособленням смерті) — потяг до руйнування та смерті. Слідуючи із цього, ерос можна помітити в «Дафнісі і Хлої» як потяг до життя й любові, а в «Тінях» є і ерос, і танатос.

Д. Бутко

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

D. Butko

FICTION LITERATURE AS A COMPONENT OF CULTURAL SPACE

Літературі назавжди відведено чинне місце серед складових загальнолюдської культури. Повсякчас впливаючи на нас, вона слугує всеохопним джерелом знань, відомостей та досвіду. Кожен із нас має переосмислити читання як процес не лише загальнокультурний, а й внутрішньоособистісний.

Мета розвідки — розглянути загальні читацькі звички українців та з'ясувати, чи досі читання потребує популяризації в нашому середовищі.

Дослідниця І. О. Погрібна називає художню літературу одним із важливих інструментів, який здійснює виховний вплив на особистість людини. Серед переваг вона зазначає можливість ознайомлення через літературу з реальними знаннями та сильними враженнями, можливість покращення навичок соціалізації та «входження в культурний простір», що допомагає розумінню можливих життєвих ситуацій та шляхів виходу з них.

Уже давно загальновідомими є факти про користь читання як можливість набуття нового унікального досвіду, якого за звичайних життєвих обставин людина не змогла б досягнути, зменшення стресу й спосіб релаксації, саморозвитку і, безумовно, ескапізму.

Але в сучасному українському інфопросторі важливо зазначити ще й мовний аспект. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну велика кількість

людей стала на шлях українізації, й саме в цьому контексті книжки відіграють важливу роль, виступаючи одним із численних каналів транслявання української мови, культури та мислення. Ми справедливо можемо вважати, що література, зокрема художня, це не лише інструмент для збагачення мови, підвищення емоційного інтелекту й вмістилище знань, а й одне з джерел, що містить код нації та слугує для передавання історичного досвіду. У сучасних умовах російсько-української війни це є дуже важливим фактором для рефлексії українського минулого й травм. Тож приділення більшої уваги літературі й формуванню читацьких звичок є якщо не обов'язковим, то принаймні рекомендованим аспектом для впровадження в життя українських громадян.

На нашу думку, читацькі звички — це усталена й добре усвідомлена поведінкова модель, що розвивається в процесі дорослішання та навчання й націлена на отримання задоволення та вигоди від читання. До читацьких звичок також входить комплекс переконань, дій та «ритуалів», що сприяють процесу читання книжок й відтворюються на різних його етапах (підготовка, читання, рефлексія прочитаного).

Наприкінці літа — початку осені 2023 р. дослідницькою організацією Info Sapiens було проведено вже третю хвилю досліджень актуальної ситуації щодо читання як соціально культурної практики серед українців. Маючи результати показників двох попередніх хвиль, що були проведені у 2018 та 2020 рр. відповідно, ми маємо можливість проаналізувати дані в динаміці. Отже, за результатами опитувань 2023 р., 17% українців зазначили, що читають щодня з метою проведення особистого дозвілля, ще 19% відповіли, що читають книжки кілька разів на тиждень. У порівнянні з іншими дозвілєвими практиками (до яких входили читання новин, перегляд стрічки соцмереж, перегляд фільмів, відео, телепередач, серфінг в мережі «Інтернет», прослуховування радіо, хобі, час на природі, ігри, самоосвіта тощо) цей показник є середнім. Та попри це ми можемо спостерігати позитивну динаміку, адже порівняно до даних за 2020 р. (8%) у 2023 р. показник практики щоденного читання книжок зріс удвічі (17%).

Проте можна досі говорити про те, що література й читання потребують популяризації. В одному зі своїх інтерв'ю (за 2021 р.) письменник Віталій Капранов висловив думку, що однією з причин низького попиту на книжки є той факт, що найактивніша частка населення (тобто люди 30+ років) не привчена читати, оскільки період їх дорослішання припав на 90-ті рр., коли книжок взагалі не видавали.

Також однією з причин зниження попиту на книжки називають закриття книгарень та бібліотек під час локдауну, спричиненого пандемією вірусу COVID-19 у 2020–2022 рр. Зараз сюди ж можна віднести наслідки воєнної агресії росії проти України: закриття / руйнування / окупація книжкових магазинів, бібліотек та видавництва і бажання окупантів знищити українську культуру, що супроводжується спаленням й ліквідацією українських книжок. Станом на вересень 2023 р. Міністерство культури та інформаційної політики України повідомляло про руйнування російськими загарбниками понад 220 бібліотек та пошкодження близько 400.

Однак українське суспільство поступово відновлюється від шоку й травм, зокрема й в контексті літературної діяльності у всіх її сферах. За даними Українського інституту книги, у 2023 р. 270 підприємств було зареєстровано як видавців. У соцмережах постійно з'являються нові книжкові блогери й блогерки, розвиваються й започатковуються нові літературні проекти. Важливим кроком

стало й підписання закону, що забороняє ввезення на територію України книжок з росії та білорусі. У 2023 р. також було проведено не один книжковий фестиваль, хоч деякі з них відбулися в скороченому форматі. Дослідження «Книгарні Є» показує, що читачий інтерес до сучасної української прози, поезії, а також класичної української літератури у 2023 р. значно зріс у порівнянні з 2021 р. Високі позиції також зберігають сучасна зарубіжна проза та світова класика.

Тож, підсумовуючи, можемо зазначити, що, попри всі негаразди та виклики, пов'язані, зокрема, з російсько-українською війною, читачькі звички, літературні події та досягнення в українському просторі мають позитивну динаміку, але досі потребують значної підтримки громадян. Тому надалі сподіваємося на нові звершення й пролонговане покращення вищезгаданих напрямів.

А. Двойних

**«КЕРУЙ МОЄЮ МАШИНОЮ» ХАРУКІ МУРАКАМІ:
ВІД ПІСНІ «БІТЛЗ» ДО ЕКРАНІЗАЦІЇ РЮСУКЕ ХАМАГУТІ**

A. Dvoynikh

**“DRIVE MY CAR” BY HARUKI MURAKAMI:
FROM A SONG BY “THE BEATLES” TO A SCREEN ADAPTATION
BY RYUSUKE HAMAGUCHI**

Відомий японський письменник Харукі Муракамі (1949 р. н.) є колекціонером джазових платівок і колишнім власником джаз-бару, автором фотоальбомів, путівників і есе із західної музики та дослідження «Розмови про музику із Сейдзі Одзавою» (2011, премія Хідео Кобаясі — 2012).

Своєрідний музичний ритм і музична інтертекстуальність стали яскравими рисами творчості письменника, наприклад музика легендарного британського гурту «Бітлз», зокрема пісня «Керуй моєю машиною» з альбому «Гумова душа» (1965). Дівчина мріє про кар'єру кінозірки та пропонує хлопцю стати її водієм, оскільки тоді вона, можливо, полюбить його. Хлопець погоджується, але з'ясовується, що автомобіля в дівчини немає, а є тільки водій, і це — дуже добрий початок її кар'єри. Автор пісні Пол Маккартні вважав її «комедійним номером» (разом з іншою піснею того ж альбому «Норвезький ліс», музичним джерелом однойменного роману Муракамі).

Оповідання Муракамі ввійшло до збірки «Чоловіки без жінок» (2014). Автор змінює та розширює текстуру пісні, перетворюючи комедійність у трагічність.

Літній театральний актор Кафуку наймає молоду жінку Місакі водієм своєї машини, якою не може керувати після аварії. В дорозі Кафуку пригадує історію свого життя з нещодавно померлою дружиною, часи, коли він, тоді тільки актор другого плану, возив на зйомки свою Ото — зіркову кіноактрису.

Розповідь в оповіданні нелінійна, а важливу роль в ній відіграє Такацукі, останній з коханців Ото, з яким зближується Кафуку, щоб зрозуміти, чому йому зраджували з таким посереднім актором, і пізніше помститися йому. Згодом головний герой розуміє, що повертатися йому нікуди, межа між акторством і життям стерлася, а коханець дружини став справжнім другом. Місакі починає бачити в Кафуку батька, а Кафуку в Місакі — свою дочку. Вони зближуються, обговорюють своє минуле, але не здатні відпустити його, та хочеться вірити, що це їм вдасться.